

**DANIEL KEHLMANN'IN "BEN VE KAMINSKI" ROMANINDA
AHLAKİ BAŞKALAŞIM: (BEN)CİLLİKTEN (DİĞER)KÂMLIĞA
GEÇİŞ**

Cihan TUNCER¹

Öz

89/90'lı yıllardan itibaren edebiyatın çerçevesi, konuları ve fonksiyonunda yenilenmeye gidilir. Ayrıca 90'lı yıllardan itibaren politik, kültürel, sosyal vb. yeniliklerin de gerçekleşmesiyle Çağdaş Alman Edebiyat'ından söz edilmesi mümkün olmuştur. Bu dönemin önemli temsilcilerinden biri olan Kehlmann edebiyata bakış açısı ve ele aldığı konular bakımından çağdaşlarından belirgin bir biçimde ayrılır. Yapıtlarında ağırlıklı olarak göze çarpan iç içe geçmiş hiciv ve gerçeklik onu diğerlerinden ayırıcı özelliklerdendir. Çalışmamızda ele aldığımız *Ben ve Kaminski* romanı ise hicivsel bir üslupla medya etiği, bireysel ahlaki irdeler. Roman 21.yüzyılda kendini merkezileştirerek çevresine duyarsızlaşan bireyin hala içinde var olan vicdanına veya insanca olan yönüne dikkatleri çeker. Bu çalışmada yazarın "Ben ve Kaminski" romanı ahlaki başkalaşım bağlamında incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Daniel Kehlmann, Ben ve Kaminski, bencillik, diğerkâmlık, ahlaki başkalaşma

**MORAL METAMORPHOSIS IN DANIEL KEHLMANN'S NOVEL "ME AND
KAMINSKI": THE TRANSITION FROM EGOISM TO ALTRUISM**

Abstract

Starting from 89/90s, the framework of literature, its subject matters and functions have been renewed. It has also been possible to talk about a new literary period, which is Modern German Literature, as a result of political, cultural and social reforms since the 90s. One of the most important representatives of this period is Daniel Kehlmann. This author differs from the representatives of the Modern German Literature in terms of his viewpoint about literature and the subject matters he handles. The presence of satire and reality, which are intertwined in his works, is one of the properties that makes him different from the others. His novel titled *Me and Kaminski*, which we handle in our study, addresses media ethics and personal morality in a satirical way.

¹ Arş. Gör. Dr., Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, cihantuncer@ardahan.edu.tr

Tuncer, C. (2019). Daniel Kehlmann'ın "Ben ve Kaminski" romanında ahlaki başkalaşım: (ben)cillikten (diğer)kâmlığa geçiş. *Humanitas*, 7(13), 99-111

This novel attracts the attention to the inner conscience, or the humane aspect still found in the inner world of an individual who has centralized himself and has become desensitized towards his surroundings in 21st century. In this study, the novel *Me and Kaminski* has been handled within the framework of moral metamorphosis.

Keywords: Daniel Kehlmann, Me and Kaminski, egoism, altruism, moral metamorphosis

Giriş

Çağdaş Edebiyat terimi, 1989/1990'lı yıllar başlangıç noktası olarak referans alınan ve günümüzde hala devam eden edebi-tarihsel dönemi ifade etmek için kullanılır. Bu yıllardan itibaren edebiyatın çerçevesi, konuları ve işlevinde yenilenmeler göze çarpar. Ancak söz konusu yenilenmeye rağmen kendinden önceki dönemle arasına kesin bir sınırın çizilmesi veya ayırımın yapılması doğru değildir. Çünkü böylesi bir yaklaşım 70'li ve 80'li yıllarla olan benzer yönleri yâdsıma anlamına geleceğinden bundan kaçınmak yerinde olacaktır. Ancak 90'lı yıllardan itibaren politik, sosyal, ekonomik, kültürel ve medyadaki son gelişmeler ile baş gösteren temel değişimler yeni bir edebi dönemden bahsedilmesine zemin hazırlar. Edebiyatın işlevsel tanımlarını sorgulayarak önceki dönemlerle farklılıklarının ortaya konması, insanın belirlenmişliği gibi karmaşık gerçekliklerin edebiyata malzeme edilmesi, yeni anlatım biçimleriyle tarihsel ve toplumsal hafızayı odağa yerleştirme Çağdaş Edebiyat'ın yenilikleri arasında sayılabilir (Hermann ve Horstkotte, 2016, s. 2-3). Bu yenilikler ışığında Çağdaş Alman Edebiyatı'nı ele aldığı konular itibariyle dört başlık altında toplamak mümkündür.

Güncel romanlar, anlatılar, tiyatro eserleri ve şiir gibi türlerin hâkim eğilimleri bu dört grubu meydana getirmektedir. Gerek güncel gerekse de tartışmalı konuları ele alması itibariyle bunlardan ilki Göçmen Edebiyatı (Migrantenliteratur) grubudur. Bu grubu ülkelerini terk etmek zorunda kalan, doğdukları ülkelerden kopan ve göç ettikleri ülkede aidiyet sorunu yaşayan, yaşam deneyimlerini yapıtlarının merkezine yerleştirenler oluşturur. Herta Müller, Emine Sevgi Özdamar, Feridun Zaimoğlu, Rafik Schami, Ilija Trojanow gibi isimler bu grubun temsilcilerinden bazılarıdır. İkinci grubu son yıllarda Alman okuyucunun ilgisini çekmeyi başaran şiir türü oluşturur. Genç yazarların ve okurların şiire olan ilgilerinin Hip-Hop etkisiyle arttığı görüşü hâkimdir. Öyle ki, Almanca yazılan hip-hop şarkı sözlerinin genç yazarlara ilham vermiş olabileceği tartışılmaktadır. İki önemli temsilcisi Nora Gomringer ve Jan Wagner'dir. Üçüncü grupta aile romanları (Familienroman) yer alır. Özellikle Kuşaklararası Romanlar (Al. Mehrgenerationenroman) Nasyonal Sosyalizm (NS) ve Demokratik Almanya Cumhuriyeti (DDR) dönemi gibi Avrupa'nın son dönem tarihini konu

edinirler. Arno Geiger'in *Es geht uns gut* (2005), Julia Franck'ın *Die Mittagsfrau* (2007) ve Uwe Tellkamp'ın *Der Turm* (2008) yapıtı 21. yüzyılın ödüle layık görülen aile romanları arasındadır. Önümüzdeki yıllarda ise II. Dünya Savaşı'nı, savaştan dönenleri ve yaşanan travmaları odağa yerleştirecek yapıtlar verilmesi olasıdır. Son olarak dördüncü grupta ise tarihi kişilikleri edebi yapıtlarına konu edinen, tarihi kişilikleri günümüze taşıyan kurmaca romanlar yer alır. Bu gruptakilere Alexander von Humboldt ve Carl Friedrich Gauß'u, 2005 yılında kaleme aldığı *Dünyanın Ölçümü* romanında karşı karşıya getiren Daniel Kehlmann da dâhildir (Freudenstein-Arnold, 2016, s. 9-13). Günümüzde başarılı yapıtlar vermeye devam eden yazar son olarak Tyll (2017) adlı romanını kaleme almış ve 2018 yılı içerisinde Friedrich-Hölderlin ve Frank-Schirmacher-Ödülüne layık görülmüştür. Kehlmann, Çağdaş Alman Edebiyatı'nın önemli temsilcilerinden biri olarak günümüze damgasını vurmayı başarmış bir yazardır.

Hem edebiyata bakışı hem de ele aldığı tematik unsurları bakımından dikkatleri üzerine çeken bir yazardır Kehlmann. *Beerholms Vorstellung* (1997), *Mahlers Zeit* (1999) ve *Unter der Sonne* (1998) yapıtlarında olduğu gibi sonraki romanlarında da bu durum göze çarpar. Bakış açısının (Erzählsituation) inşasında okuyucuya bir ikilem-okuyucunun güvenilmeyen ya da fantastik bir dünyayla karşı karşıya olup olmadığı konusunda tereddütte kalması- yaşatır. *En Uzak Yer* adlı romanında benzer bir biçimde anlatılan dünyanın gerçek yaşantı dünyasından sapıp saptığı konusunda bir belirsizlik hâkimdir. Önceki romanlarında bilim adamları çılgın bilim adamı (mad scientist) klişesini yansıtmakta iken, *Mahlers Zeit*'in sosyal çevresi okuyucuya hiciv unsurları barındıran bir üniversite dünyası sunar. Modern romanı bir hiciv malzemesine dönüştüren Kehlmann'ın romanlarında kurgu, gerçeklik ve olasılık bağlantısı önemli bir yer tutar (Kühlmann, 2009, s. 337-338). Yapıtlarındaki bu üçlü bağlantı onun edebiyat anlayışı² veya edebiyattan beklentisiyle ilgili bir durumdur.

Kendine özgü edebiyat anlayışıyla Kehlmann, sosyal ve bireysel konulara yapıtlarında yer veren bir yazardır. *En Uzak Yer* romanı bu açıdan ele alındığında yazarın varoluş, bireysel sorumluluk, kendinden kaçış vb. izleklere yer ayırdığını söyleyebiliriz. Çalışmamızda ele aldığımız *Ben ve Kaminski* romanı ise medya etiği, bireysel ahlak üzerine yazılmış başarılı bir yapıttır. Romanda Sebastian Zöllner adlı gazetecinin, unutulmuş bir ressam olan

---

² Kehlmann "Sentaks kurallarını değil aksine gerçeklik kurallarını çiğneyen edebiyatı devamlı en büyüleyici bulmuşumdur" ifadesiyle edebiyat anlayışını ortaya koyar. Buna göre edebiyat saf realizm anlamına gelmemeli, büyü (magisch) veya en azından bölünmüş (gebrochener Realismus) gerçekçi olmalıdır. Bkz. Silke Horstkotte und Leonhard Herrmann, *Poetiken der Gegenwart Deutschsprachige Romane nach 2000*, Walter de Gruyter, Berlin 2013, s. 35

Kaminski'nin biyografisini yazmak için çıktığı yolculukta yaşadığı değişimler-ahlaki boyutuyla- öykülenmektedir. Bencilce düşüncelerle güdülenmiş olarak çıktığı bu yolculuk, gazetecinin diğerkâm bir kişiliğe dönüşmesiyle sonuçlanır. Kehlmann, gazetecinin bu başkalaşım sürecini hicivsel bir üslupla ele alır. Roman bir yandan 21. yüzyılda kendine yönelmişliği ile çevresine duyarsızlaşan bireyin hala içinde var olan vicdanına, duygudaşlığına kısacası insanca olan yönüne dikkatleri çekerken diğer yandan bencilliğin insanları düşürdüğü gülünç durumu başarılı bir şekilde ele alması açısından önemli bir yapıttır.

Bencillik İzlekleri: Kendine Yönelmişliğin Sarmalında

Bir arada yaşayan insanlar eylemlerini yönlendirirken-başkaları için duyulan kaygı ve ilgiden dolayı- onlar için iyi-kötü, doğru-yanlış vb. biçiminde nitelemelerde bulunurlar. Bu nitelemeler her bir toplulukta belirli yerleşik düşünceler, inançlar, töreler, alışkanlıklar, gelenekler dikkate alınarak yapılır ve buyurucu-insanların eylemleri üzerinde belirleyici-özellikle sahiptirler. İnsanoğlu dünyaya gözlerini açar açmaz kendini böyle kurulu bir düzen içinde bulur ve daha sonra eylemlerini bu doğrultuda düzenler. Düzenleşmiş ve gelenekleşmiş bu yaşam biçimine ahlak (Moral) adı verilir (Özlem, 2014, s. 18-19). Ahlak aynı zamanda Öteki'nin isteklerine ve çağrılarına verilen yanıttır. Ancak burada Öteki'nin çağrılarına her zaman cevap verilip verilmeyeceği veya eylemlerimizin herkesi memnun edip edemeyeceği gibi bir sorunla karşılaşırız (Heller, 2006, s.477). Bizim ve diğer insanların eylemleri iyi niyetli/ahlaki olarak düşünülse dahi bazen sonuçları bağlamında ele alındığında karşı taraf için olumsuz getirileri -beklenmedik sonuçları veya yan etkileri- olabilmektedir. Bu durumun önüne geçmek pek de olası değildir, çünkü olayların sonuçlarını önceden tahmin etme şansına sahip değiliz. Bu yüzden bazen eylemlerin sonuçları -felaket ve acıları- ahlaklılığı ikinci plana itilebilmektedir (Bauman, 2011, s. 29). Diyebiliriz ki eylemlerimizdeki bu olası öngörülemezlik, ahlaklılığı riske edebilen veya iyi niyetli olsa dahi sorgulanmasına yol açan karakterini yansıtır.

Kehlmann'ın, *Ben ve Kaminski* adını taşıyan romanında aynı şekilde roman başkışileri arasındaki tartışmalı ahlaklılık söz konusudur. Yapıtta olayların merkezinde yer alan iki roman figürü gazeteci Sebastian Zöllner ve ressam Manuel Kaminski'dir. Ressamın biyografisini yazarak sesini duyurmayı ve maddi kazanç sağlamayı isteyen gazeteci, kendini merkeze alan tutumuyla bencil biridir. Buna karşın ressam ise gözleri görmeyen, kendi camiasına uzaklaşmış adeta kabuğuna çekilmiş biridir. Biyografinin yazılmasıyla gazetecinin ünlenmesinin yanı sıra ressamın da eski ününü yakalayacağı düşünüldüğünde aradaki ilişki-

ahlaki boyutuyla sorunsuz- oldukça normal görünmektedir. Ancak gazetecinin özellikle ressamın ölümü üzerine planlar yapması bir taraftan ilişkinin ahlaklılık boyutunu tartışmalı hale getirirken öte taraftan ikili ilişkiyi de tek yanlı faydaya dayanan bir forma dönüştürür.

Roman, olayların merkezindeki iki kişiden biri olan gazeteci Sebastian Zöllner'in hakkında ön araştırma yaptığı ressam Manuel Kaminski ile röportaj için görüşmeye gitmesiyle başlar. Bu röportaj aynı zamanda olay akışının başlangıcıdır. Kehlmann daha romanın başlarında okuyucuya gazetecinin duyarsız ve duygusuz ruh hali hakkında ipuçları verir. Bir "av" olarak gördüğü-ilerleyen zamanlarda kendinin av olacağından habersiz- yaşlı Kaminski'yle ilk kez karşılaşan gazeteci onu küçümseyen gözlerle tepeden tırnağa süzer:

"Resimlerindeki ince figürüyle karşılaştırıldığında, bu kadar küçük olacağını, böylesine minicik ve biçimsiz olabileceğini hiç düşünmemiştim. Bir kazak giymiş ve şeffaf olmayan, siyah bir gözlük takmıştı, bir eli Miriam'ın kolundaydı, diğeryse beyaz bir yürüyüş bastonuna abanıyordu. Cildi kahverengiydi ve meşin gibi buruştu, yanakları gevşek bir biçimde sarkıktı, elleri fazlasıyla iri görünüyordu, başını örten saçları darmadağınaktı. Yıpranmış bir kot pantolon ve lastik ayakkabılar giymişti, ayakkabısının sağ teki bağlanmamıştı ve bağcıklar peşi sıra sürükleniyordu." (Kehlmann, 2007, s. 22)

Kaminski ailesi, yazılacak biyografinin gözden geçirilmesi önkoşuluyla yayımlanmasını kabul eder. Bu iyi niyetli yaklaşıma rağmen, yayıncı ve gazetecinin, yaşlı ressamın ölümüyle ilgili takındıkları hesapçı tutum kutupsal bir görüntü vermektedir. Aradaki ilişki adeta "av-avcı" ilişkisini andırmaktadır. Gazeteci ve yayıncı hırs ve başarıyı öncelerken ahlaki sorumlulukları geri plana itmişlerdir. Çünkü düşündükleri yalnızca ressamın ölümüyle beraber yazdıklarının daha fazla önem kazanacak olmasıdır. Burada yaşlı ressamın "araçsallaştırıldığı"³ bir eylem söz konusudur. Ahlakın doğasında yer alan başkalarını gözetken kaygı ve ilgi gibi "asil amaçlar" yerini tamamen bencillığe bırakmıştır. Çıkar tutkusu, onları yaşlı birinin ölümünü isteyen böylelikle insani değerlerden uzaklaştıran kişilere dönüştürmüştür:

"Knut Megelbach'la yalnızca bir kere, onun bürosunda buluşmuştum. Ellerini ovuşturarak aşağı yukarı yürümüş, bir eliyle raflardaki kitapları alıp sonra yeniden yerlerine bırakmış, diğeri eliyle de pantolonunun cebindeki bozuk paraları şingırdatmıştı. Bense bizi bekleyen

³ Hartmann bu konuda Weber'in *eylem* hakkındaki görüşlerine göndermede bulunarak farklı bir yaklaşıma dikkat çeker. " Bir insan amaçları, araçları ve yan etkileri değerlendirip amaçlarla araçları, yan etkilerle amaçları ve çeşitli olası amaçları karşılıklı olarak ussal biçimde tartıyorsa, o insanın eylemi amaç taşıyan ussal bir eylemdir. Eğer bir insan etik, estetik, dinsel inanışlarına göre hareket ediyor ve öngörülebilir sonuçları göz ardı ediyorsa, o zaman onun eylemi tamamen değer taşıyan ussal bir eylemdir; değer taşıyan ussal eylem daima failin izlemek zorunda olduğuna inandığı 'emirler' veya 'talepler' doğrultusundaki eylemdir." Bkz. Heinz Hartmann, *Ben Psikolojisi ve Uyum Sorunu*, Çev. : Banu Büyükkal, Metis Yayınları, İstanbul 2011, s. 71

Tuncer, C. (2019). Daniel Kehlmann'ın “Ben ve Kaminski” romanında ahlaki başkalaşım: (ben)cillikten (diğer)kâmlığa geçiş. *Humanitas*, 7(13), 99-111

Kaminski Rönesansı'ndan söz etmiştim: Yeni doktora tezleri yazılacaktı, Centre Pompidou özel bir sergi düzenleyecekti, orada anlarının belgesel değeri de olacaktı, kimleri görmüş, kimleri tanımış olduğu unutulmamalıydı; Matise onun hocası, Picasso dostu olmuştu, büyük şair Richard Rieming ona babalık etmişti. Kaminski'yi iyi tanıyordum, hatta onunla arkadaş bile sayılabıldım, benimle sakınmasızca konuşacağından kuşku duyulmazdı. Yalnızca küçük bir eksik kalmıştı, ondan sonra tüm ilgi ona yönelecek, magazin dergileri onun hakkında yazılar yayınlayacak resimlerinin fiyatları artacak ve biyografisi kesin bir başarı olacaktı. “Peki, neymiş bu?” diye sormuştu Megelbach. “Eksik olan neymiş?” – “Ölmesi gerek tabii.” – Megelbach bir süre aşağı yukarı yürümüş ve düşünmüştü. Sonra olduğu yerde duruvermiş, bana gülümseyerek bakmış ve başıyla onaylamıştı.” (Kehlmann, s. 24)

Zöllner ve yayıncının, ressamın ölümüyle yapıtlarının değer kazanacağını düşünmesi ve bu doğrultuda sansasyonel bilgiler elde etmek için entrikalara girişmesi “hicivsel”⁴ bir nitelik taşıyor. Yazar burada çağdaş sanat anlayışındaki yozlaşmaya ve insanları sürükledikleri durumlara dikkat çeker. Çağdaş sanat anlayışının sansasyonel olana yönelmesi yozlaşmayı getirmiştir. Sansasyonellik ise insanların özel yaşam alanlarını kurcalamayı, özel yaşama dair gizli kalması gerekenlerin ortaya dökülmesini talep etmektedir. Gazeteci romanda çağdaş sanat anlayışındaki bu yozlaşmanın ürünü olarak ortaya çıkmakta, bu anlayışın yönlendirmesiyle hareket etmektedir. Ressamın körlüğü, evliliği, ilişkileri hakkında bilgi edinmek için türlü entrikalar çevirmektedir. Yozlaşmış bir anlayışın ürünü olarak aynı zamanda karşı tarafı dikkate almayan, eylemlerinde iyi-kötü, yanlış-doğru ayrımı yapmayan bir kişidir. Dolayısıyla ahlakın doğasında yer alan “ötekini dikkate alma, çağrılarına yanıt verme” hassasiyeti gazetecide yoktur.

Gazeteci tamamen “bencilce” düşüncelerle güdülenmiş, kime baksa faydalanılacak bir nesne görmektedir. Bierhoff (2017), insani ilişkilerin metalaştırılması karşısında, “*İnsan ne bir nesneye ne de işlevi olan bir şeye indirgenemez aksine insan, onuru ve doğruluğu ile bir kendilik değerine haizdir*” (s. 10) ifadeleriyle insanlar arası ilişkinin ahlaki boyutuna dikkat çeker ve insanın “değer”liliğine vurgu yapar. Ancak gazeteci, Kaminski'nin evinde olduğu sırada kızı ile birlikte olduğunu düşünüp kafasında hesaplar yapar. “Miriam benden yaklaşık on beş yaş daha büyüktü, ama bununla baş edebilirdim, hala güzel görünüyordu. Kaminski artık çok uzun yaşamazdı, evi, parası, mutlaka bazı resimleri de kalırdı. Burada oturur, onun

⁴ Hiciv topluma ayna tutarak var olan aksaklıkları, çarpıklıkları gösterir. Mizahı kullanarak okuyucuya toplumun veya insanların düştükleri durumu anlatır. Hiciv yöneldiği nesneyi, kişileri yerin dibine sokmayı hedefler. Hicvi tenkit yazısından ayıran en önemli özellik kullanılan bu mizahtır. Bk. Baypınar, Y. (1978). Hiciv Kavramı Üzerine Bir İnceleme. DTCF Dergisi, 29 (1-4), 31-37.

mirasını yönetirdim, belki de bir müze kurardım" (Kehlmann, s. 27). Maddi zayıflığını başkaları üzerinden tamamlama eğilimi gösteren gazeteci, başkalarına bağımlı-parazit-bir görüntü verir. Ayrıca insanları *nesneye indirgeyen* tavrıyla benmerkezci bir karakterin ete kemiğe bürünmüş halini temsil eder.

Zöllner'in benmerkezci tavrı onu sonu gelmeyen entrikalara sürüklemektedir. Ressam hakkında ses getirecek yazısı için daha fazla bilgi almak istemektedir. Başkalarından dolayı olarak edindiği bilgilerin yanı sıra doğrudan yazarın kendisiyle konuşup gözündeki rahatsızlığı, evliliği vb. konularda bilgi almayı hedefler. Ayrıca ressamla birlikte medyada boy göstererek ünlenmek ve kısa sürede para kazanma amacındadır. Ressamın ölümünü istemesi, yalnızca başarısını düşünen kendine yönelmişliği, karşı tarafı önemsemeyen tutumu ile gazeteci *narsistik* ve *özel hesapçı* bir vicdana sahiptir. Zira bireyin davranış normları ve kurallarıyla pratik ilişkisi olarak tanımladığı ahlaktan söz ederken, Heller, eylem seçiminde ve insan davranışının yargılanmasında yegâne hakem olarak vicdana göndermede bulunur (Heller, 2006, s. 130-132). Narsistik ve özel hesapçı vicdandan şu şekilde bahseder:

Vicdan, kişi özel olarak yalnızca ampirik kendi üzerine düşünümle meşgulse, narsistik vicdan haline gelir. Ne ahlak normları ne de değerler kendi üzerine dönüşüm açısı oluşturur; bu tür düşünümde seferber edilen yorumlayıcı çerçevenin tamamı ahlakın dışındadır. [...] *Özel hesapçı vicdan* iyi/kötü ve başarılı/başarısız denilen iki ayrı değer yönelim kategorisi çiftinin kaynaşmasını temsil eder; burada başarı iyi, başarısızlık kötüdür. Bu durumda pragmatik sonuçlar kendi üzerine düşünümün (ahlaki olmayan) ölçüsü haline gelir. Bütün öteki ölçütler kaybolur. İyi güdülenim iyi hesaba eşittir; "vicdan sızısı" ancak hesap kötü sonuç verirse (sonuç başarı değil başarısızlıksa) hissedilir. Narsistik vicdanın aksine ve vicdanın tek hakem olduğu durumlara çok benzer bir biçimde, özel hesapçı vicdan utanç karşısında aşırı, neredeyse histerik bir duyarlık gösterir. Özel hesapçı vicdan sahibi kişiler yanlış hesap ve başarısızlık ortaya çıktığında başkalarının gözüne görünmektense sıklıkla intiharı tercih ederler (Heller, 2006, s. 137-138).

Narsistik ve özel hesapçı bir vicdana sahip gazeteci tarafından çıkar nesnesi olarak görülen ressam Kaminski ise romanda zorlu bir süreçten geçerek şöhreti yakalamış ancak sonradan unutulmuş biri olarak karşımıza çıkar. Çocukluk döneminde başarısız biri olarak ressamlığa başlamış daha sonraları çevresinin desteği ile biraz ilerleme sağlamıştır. Çalışmaları başarı getirecek niteliklere sahip değildir, kendisi de çalışmalarının yeterli ve iyi olmadığını farkındadır bundan ötürü bazılarını ortadan kaldırır. "Hemen hemen hepsini daha sonradan yakmıştı, elde kalabilen pek azı da yeterince berbattı: altın rengi bir zemin, gövdesinden boş bakışlı insan kafaları çıkan, ağaçlara beceriksizce kondurulmuş şahinler,

betondan dökülmüş gibi görünen bir çiçeğin üzerinde hantal bir etsineği. Böyle şeyler resmetmesine nelerin neden olduğunu Tanrı bilir" (Kehlmann, s. 34-35). Ancak Kaminski'nin resimlerinden biri "painted by a blind man" ibaresiyle sergilenince adı duyulmaya başlamıştır. Kör olduğu hakkındaki söylentiler-Kaminski'nin gerçekten kör olup olmadığı belli değildir, bu bakımdan Kaminski de yalnızca bir kurban değil aynı zamanda şüpheli bir kişiliktir-sayesinde adı dünya çapında duyulmuştur. Şimdi yaşadığından bile habersiz olan insanların dikkatini çekmek ve bu yolla maddi kazanç elde etmek için gazeteci, Kaminski'yi kullanmak istemektedir. "Kaminski'nin hala yaşadığını öğrenen hemen hemen herkes, hayret dolu bir tepki gösteriyordu. Onun hala var olması, dağlarda, büyük evinde, körlüğünün ve ününün gölgesinde saklanması inanılmaz geliyordu" (Kehlmann, s. 39). Kehlmann bu noktada çağdaş sanat anlayışındaki yozlaşmanın sebebini okuyucunun gözleri önüne serer. Özünden uzaklaşan, "sanat ve sanatçıdan ziyade sansasyonel olaylara odaklanan" bir sanat anlayışına-ressamın kör olduğu söylentisiyle adının dünya çapında duyulması ve insanların ilgisinin yazara yönelmesi- toplumun gösterdiği ilgiye vurgu yapar.

Eylemlerinin "haklılık" veya "sınırlılık" boyutunu göz ardı eden gazeteci entrikalarına devam eder. Ressam hakkında etkileyici bilgiler elde edebilmek için evin hizmetçisiyle işbirliği yapar. Hizmetçiyi, kendisini evde ressamla yalnız bırakması için ikna eder. Karşılığında para alan hizmetçi ortadan kaybolur. Amacı baş başa iken ressamın kendisinden bilgiler almak ve evi karıştırarak kitabı için malzeme temin edebilmektir. Evi karıştırır eski mektuplar, özellikle Kaminski'nin eski sevgilisi Theresa'ya veya Theresa'dan mektuplar, eski evraklar, dosyaları gözden geçirir. Theresa hakkında konuşmak ister ancak ressam onun hayatta olmadığını söyler. Ancak Zöllner bunun doğru olmadığını ifade eder. Bunun üzerine Kaminski, Zöllner'den kendini ona götürmesini ister. Gazeteci bunu yazacağı kitap için bir fırsat olarak görür. "İki gün boyunca yolda olacaktık, onunla bu kadar uzun bir zaman geçirmeyi umut bile edemezdim. Ona istediğim her şeyi sorabilirdim. Kitabım kalıcı bir kaynak eser olur, üniversitelerde okutulur, sanat tarihçileri tarafından alıntılanırdı" (Kehlmann, s. 85). Hem yaşlı ressamı memnun etmek hem de kendini düşünerek bu yolculuğu kabul eder Zöllner. Bu yolculuktan sonraki gelişmeler romanda gazetecinin kendini sorgulamasını, ahlaki açıdan değişime uğramasını sağlayan olayların başlangıcını oluşturur.

Diğerkâmlığa Geçiş: Gölgeyle Yüzleşme

Doğru için bir ölçüt belirlemek gerekirse "insanlık için doğru" olanın tek doğru olduğunu söylemek yerinde olur (Adler, 1996, s. 7-9). Bu noktada yaşamın anlamı, Ben'in

dışındaki Öteki'ni, diğer insanları gözeterek yapılanda açığa çıkar. Ötekileri dikkate alarak sürdürülen bir yaşam ise duygudaşlık ve Öteki'ne odaklanan diğerkâmlığa işaret eder.

Acımasızlık ve bencillik üzerine temellenmiş olan insanın tavrı ahlaki düzlemde yükseldikçe yerini adalete, yardımseverliğe bırakır (Sans, 2006, s. 108-109). Ahlaklı olmanın temelinde ise merhamet yatmaktadır. Merhametin öncelendiği ahlaki davranışta bencillik kendine yer bulamaz, bütünüyle başkasının iyiliği ve mutluluğu düşünülür (Laing, 2009, s. 176). Kehlmann'ın bencil roman karakteri gazeteci Zöllner, ressamla yaşadıklarından sonra ahlaki olarak bir tür "başkalaşım" geçirerek kendi için başlangıçta sömürülen bir "Öteki" olan ressam Kaminski'yle duygudaşlık ilişkisi içerisine girer ve aralarındaki çıkara dayalı ilişki yerini "insancıl" bir ilişkiye bırakır. Bu bir anlamda yozlaşmış çağdaş sanat anlayışının sanatı ve sanatçıyı çıkar nesnesi haline getiren anlayışına verilmiş önemli bir tepki niteliğindedir. Zöllner, gazeteciyi bir özne -insan- olarak algılamaya başlar, onu nesneye indirgeyen çıkarıcılığını bir kenara bırakır.

Bu başkalaşım sürecini tetikleyen ise ressamın gazeteciye verdiği derstir. Romanda gazeteci Zöllner, ressamla yaptıkları yolculuk sırasında ressam tarafından kullanılır. Bu kez maddi olarak sömürülen gazeteci, sömüren ise ressam olur. Öyle ki, ressam konaklama ve yemek masraflarını parası olmasına rağmen Zöllner'e ödetir. Bu durum hicivsel bir unsurdur, çünkü Zöllner ile ressam arasında "av-avcı" ilişkisinde roller değişmiş, başta Zöllner için bir "av" olan ressam "avcı" olmuştur. Ancak bu durum Zöllner'i rahatsız etmez, çünkü ressamla arasında söze dökülmeyen ve gazetecideki "bencilliğin duvarlarını yıkan" bir yakınlaşma oluşmuştur. Bu yakınlaşma aynı zamanda gazeteciyi diğerkâm bir kişiye çevirir.

Yolculuk sırasında Kaminski'nin kızı Miriam telefonla gazeteciyi arar ve babasını kaçırdığı için şikâyetçi olacağını söyler. Gazetecinin yanıtı her ne kadar kendini kurtarmaya yönelik olsa da "bencillikten sıyrılmış" düşüncelerini yansıtmaması açısından oldukça önemlidir.

Birincisi adam kaçırma lafına cevap bile vermiyorum, bu seviyeye inmem. Babanız, kendisine eşlik etmemi rica etti benden. Bu yüzden randevularımı değiştirmem gerekti, ama duyduğum hayranlık ve dostluk adına yaptım bunu. Bu konudaki konuşmamız batta kayıtlıdır. Yani polisi unutun, kendinizi gülünç duruma düşürmüş olursunuz. Birinci sınıf bir oteldeyiz, babanız kendi odasına çekildi ve rahatsız edilmek istemiyor, onu yarın akşam geri getireceğim. [...] Kendimi ona fazlasıyla bağlı hissediyorum (Kehlmann, s. 108).

Zöllner ressamla iyiden iyiye yakınlaşmış, çıkara dayalı başlayan seyahatte gerek ressamın durumuna içerlemesi gerekse vicdani dayatmalardan ötürü düşünceleri değişmiştir. Kendi içinde bir vicdani hesaplaşma yaşamaktadır. "Kitabın ne zaman yayınlanacağı bile

umurumda değildi. Yalnızca uyumak istiyordum. Ve ölmesini istemiyordum" (Kehlmann, s. 131). Kehlmann, bu noktada okuyucuya çıkarlar üzerine şekillenmiş günümüz dünyasında insanların içinde hala insanca olana dair bir şeylerin var olduğu mesajını vermektedir.

Gazeteci'nin yaşlı Kaminski ile duygudaşlık içine girmesine neden olan diğer önemli olay eski sevgilisiyle görüşmelerinde yaşananlardır. Çünkü Kaminski'nin gençlik aşkının evine geldiklerinde yaşananlar trajiktir. Theresa oldukça yaşlanmış, hafızası ise iyice zayıflamıştır. Zayıf bir hafızayla Kaminski ile sohbet etmeye çalışan Theresa, ressamın ismini dahi doğru telaffuz edemez veya hatırlamakta güçlük çeker. Manuel yerine "Miguel" olarak seslenir yaşlı ressama. Yıllar geçmesine rağmen ona olan sevgisinden hiçbir şey kaybetmeyen Kaminski, karşısında geçmişi hatırlamayan gençlik aşkını görünce hayal kırıklığı yaşar. Bu trajik durum Zöllner'in ressama karşı olan duyarsız tavrını iyice değiştirir.

Theresa'nın evinden çıktıklarında dışarıda ressamın kızı Miriam'ın beklediğini görürler. Bir süre tartışmadan sonra Theresa'nı yaşadığından haberdar olduklarını, babalarını üzmemek için -Theresa'nın öldüğü yalanını söylerler- durumu gizlediklerini söyler. Ayrıca Zöllner ava giderken avlandığını; Miriam'dan yaşlı ressamın kendisini kullandığını öğrenir.

Tıpkı hepimiz gibi sizi de ele geçirdiğini anladım. İki araba çalmanıza neden olup kendisini size Avrupa'nın bir ucundan bir ucuna taşıttırmadı mı? [...] "Size sözleşmeden bahsetmedi mi?" "Hangi sözleşme?" başını çevirdiğinde babasıyla arasındaki benzerliği ilk kez fark ettim.. "Adı Behring sanıyorum. Hans..." "Bahring?" Başıyla onayladı. "Hans Bahring" Bahçe çitine tutundum. Sivri bir metal ucu elime battı. "Bir dergi için yazı dizisi. Richard Rieming, Matisse ve savaş sonrası Picasso, Cocteau ve Giocometti'ye dair anıları. Manuel onunla saatlerce konuştu. "Sigarayı yakmadan fırlatıp attım. Çiti daha sıkı kavradım, daha sıkı, elimden geldiğince sıkı. "Ama evimizi boş yere karıştırdığımız anlamına gelmez bu" çiti bıraktım elimden ince bir kan sızıntısı aktı. "Bunu size daha önce söylemeliydik belki de. Ama gerisi de size kalıyor: Çocukluğu, dağlarda geçen uzun zaman. Geç dönem eserlerinin tümü." (Kehlmann, s. 150-151)

Kehlmann, hicvin "eğitici"⁵ yönünü kullanır ve okuyucuya kendini koruma adına bencil karakterleri kendi silahlarıyla-romanda bencillik, insanları kullanma- etkisiz hale getirmeyi bir tür "öz savunma" olarak sunar. Bu bağlamda gazeteci ve ressam arasındaki av-avcı ilişkisinde rollerin değişmesi, ressamın gazeteciye kullanması hicivseldir. Yaşlı ressam

---

⁵ Hicivci gördüğü tüm aksaklıklara rağmen insanlığa yönelik ümidini kaybetmez, insanların iyileştirilebileceğine inanır, onları yererek, inciterek de olsa bir öğretmen, eğitici gibi onları düzeltmeye çalışır. Bk. Baypınar, 1978, s. 36

tarafından bencilce⁶ kullanıldığını öğrenen gazeteci, ressama neden kendisine gerçekleri söylemediğini sorar. Ressam ise soruya yanıt vermek yerine gazeteciye deniz kenarına gitmek istediğini söyler. Gazeteci, ressamın son isteğini yerine getirir, deniz kenarında birliktedirler. Zöllner, ressamın isteğini gerçekleştirdikten sonra ressama dair bütün belge ve kayıtları yok eder.

Ses kayıt aygıtını çıkardım cebimden. Aygıtı baktım, parmaklarımın arasında çevirdim onu, çalıştırdım ve kapadım. Sonra fırlatıp attım. [...] Birinci ses kasetini fırlattım, ama çok uzağa uçmadı, fazlasıyla hafif olmalıydı. Bir sonrakinde daha az çaba harcadım, sonrakiniyse yalnızca elimden bıraktım, öne eğildim ve birkaç saniye süresince yüzmesini, bir dalgayla yükselmesini, bir başka dalganın altında kalmasını ve batmasını izledim. [...] Not defterimi çıkardım. [...] İlk sayfayı yırtıp kopardım, buruşturdum ve bıraktım. İkinci sayfayı yırttım, buruşturdum ve bıraktım, sonrakini yırttım. (Kehlmann, s. 156-157)

Ahlaki düzlemde yükselen Zöllner'in bu davranışı-belge ve kayıtların yok edilmesi-baştan beri sahip olduğu hırs, bencilik ve çıkarılıktan adeta kendini arındırmasını simgelemekte, “Öteki yararına bir vazgeçişe”⁷ işaret etmektedir. Bu davranış aynı zamanda Zöllner için “gölgeyle yüzleşme”⁸ anlamı ifade etmektedir. Çünkü gazeteci Zöllner, ressama karşı olan insani yükümlülüklerinin farkına varmış, kendini vicdani olarak iyi hissetme adına onu ahlaki olarak kısıtlayan karanlık yönleriyle yüzleşmiş, emeklerini hiçe sayarak eylemlerini sorgulamış ve kararını diğerkâmlık yönünde vermiştir.

Sonuç

Her bir toplumsal organizasyonda insanoğlu dünyaya gözlerini açar açmaz kendini eylemlerinin düzenlendiği bir ortamda bulur. Eylemlerin düzenlendiği ve gelenekleştiği bu yaşam biçimi ahlak olarak tanımlanır. Öteki'ni de dikkate alan karakteri ile ahlaklılık, diğerkâmlık ile sıkı bir ilişki içerisindedir. Ancak bazen bencil olarak güdülenen

⁶ Yaşlı ressamın bencilliği burada tamamen kendini kullandırtmamaya yönelik ve savunma amaçlı olduğundan “sağlıklı” olarak değerlendirilebilir. Zira Wolf, insanın özsaygısının ve öz savunma hakkının temeli olabileceği gibi egoizmin aynı zamanda kişisel çıkar ve hakları korumada gerekli hale gelebildiğinden bahseder. Bu türden bir egoizm “sağlıklı bencilik” olarak yapıcı (konstruktif) bir karaktere sahip olup başkalarına baskın gelme veya zarar veren karaktere sahip yıkıcı (dekonstruktif) bencilikten ayrılmaktadır. Bkz. Jean-Claude Wolf, *Das Böse*, Walter de Gruyter, Berlin 2011, s. 165

⁷ Karabulut, ahlakın doğasında yer alan iyi olanı, doğruyu tercih etmenin, Öteki'nin yararına isteklerden vazgeçmenin ahlaki anlayış ile ilişkili olduğunu belirtir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Karabulut, M. (2017). *Fraulein Else Adli Eserinde Ahlak Olgusu / Morality in Arthur Schnitzler's Work “Fräulein Else”*. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, (59), 25-36. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/atauniefd/issue/37366/431659>

⁸ Carl Gustav Jung, gölgeyi bilinçdışı benliğin karanlık yönlerini barındıran bir arketip olarak tanımlar. Toplum tarafından onaylanmayan duygu, düşünce ve eylemlerin bilinç düzeyine çıkmasından sorumlu olduğunu, ahlaki olarak hoş görülme eğilimleri barındırdığından bahseder. Kişinin benliğe ulaşması ve karanlık tarafını aşarak kendini gerçekleştirme için gölgesiyle yüzleşmesi gerektiğinin altını çizer. Bk. Keskin, F. (2013). *Yakındoğu'da Emanet Oyununda Gölgeyle Yüzleşme*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,6(26), 298-304. 12 Kasım 2018, http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt6/cilt6sayi26_pdf/keskin_filiz.pdf

Tuncer, C. (2019). Daniel Kehlmann'ın “Ben ve Kaminski” romanında ahlaki başkalaşım: (ben)cillikten (diğer)kâmlığa geçiş. *Humanitas*, 7(13), 99-111

eylemlerimiz-Öteki'ni dikkate almayan karakterinden kaynaklı olarak- ahlaklılığı ikinci plana itebilmektedir. Kehlmann'ın *Ben ve Kaminski* romanında bu duruma paralel bir biçimde sorunlu bir ahlaklılık konu edilmektedir. Romanda çıkarıcı, benmerkezci olarak güdülenen eylemleriyle karşı tarafı nesneye indirgeyen, araçsallaştıran bir ilişki söz konusudur. Ancak gerek duygudaşlık gerekse de merhamet ile ilerleyen süreçte Öteki'ni önceleyen, Öteki'ne karşı yükümlülüklerin farkına varılmasıyla insancıl bir forma bürünen bir ilişki ortaya çıkar. Ahlaki bir başkalaşıma işaret edilen bu süreçte Kehlmann, insanın iç bütünlüğünü sağlama adına çıkarlarını hiçe sayarak tamamen Öteki'ne odaklanan bir ilişkiye; bencillikten diğerkâmlığa geçişe göndermede bulunur. Bu başkalaşımı hicivsel bir üslupla okuyucuya aktaran Kehlmann, aynı zamanda toplumsal aksaklıkları ve yozlaşmışlıkları temsil eden kişiliklerin düştükleri gülünç durumları ustalıkla kurgulamıştır.

Kaynakça

- Adler, A. (1996). *Yaşamın anlamı ve amacı* (2. baskı). (K. Şipal, Çev.), İstanbul: Say Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1931).
- Bauman, Z. (2011). *Postmodern etik* (2. baskı). (A. Türker, Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1993).
- Baypınar, Y. (1978). Hiciv kavramı üzerine bir inceleme. *DTCF Dergisi*, 29 (1-4), 31-37. 12 Kasım 2018, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1048/12644.pdf>
- Bierhoff, B. (2017). *Liebe im Konsumkapitalismus*. Wiesbaden: Springer Fachmedien.
- Freudenstein-Arnold, C. (2016). *Kindler kompakt Deutsche literatur der gegenwart* (3. Auflage). Stuttgart: J. B. Metzler Verlag.
- Hartmann, H. (2011). *Ben psikolojisi ve uyum sorunu* (2. baskı). (B. Büyükkal, Çev.), İstanbul: Metis Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1958).
- Heller, A. (2006). *Bir ahlak kuramı* (1. baskı). (A. Yılmaz, K. Tütüncü, E. Demirel, Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1988).
- Herrmann, L. und Horstkotte, S. (2016). *Gegenwartsliteratur eine einföhrung*. Stuttgart: J.B. Metzler Verlag.
- Horstkotte, S. und Herrmann, L. (2013). *Poetiken der gegenwart Deutschsprachige romane nach 2000*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Karabulut, M. (2017). Arthur Schnitzler'in Fraulein Else adlı eserinde ahlak olgusu"/Morality in Arthur Schnitzler's work "Fräulein Else". *Erzurum: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (59), 25-36.
- Kehlmann, D. (2007). *Ben ve Kaminski* (1. baskı). (C. Ener, Çev.), İstanbul: Can Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 2003).
- Kühlmann, W. (2009). *Killy literaturlerikon band 6: autoren und werke des deutschsprachigen kulturraumes* (2. Auflage). Berlin: Walter de Gruyter.
- Laing, B. M. (2009). Schopenhauer ve bireysellik. *Schopenhauer*. İstanbul: Say Yayınları.
- Özlem, D. (2014). *Etik: ahlak felsefesi* (3. baskı). İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.
- Sans, E. (2006). *Schopenhauer*. (I. Ergüden, Çev.), Ankara: Dost Kitabevi Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1990).
- Wolf, J. C. (2011). *Das Böse*. Berlin: Walter de Gruyter.